

M A T E R I A Ł Y   Ź R Ó D Ł O W E

PIOTR KOŁAKOWSKI

PAP SŁUPSK

**ORGANIZACJA WYDZIAŁU WYWIADOWCZEGO
(RAZWIEDUPR)
SZTABU FRONTOWEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO
ARMII CZERWONEJ**

Na temat sowieckiego wywiadu wojskowego ukazało się dotychczas niewiele opracowań naukowych i wydawnictw źródłowych. Szczególnie mało informacji uzyskać można o strukturze organizacyjnej oraz metodach działania. Powodem jest brak dostępu do akt służb specjalnych Związku Sowieckiego, które w dalszym ciągu wykorzystywane są do celów nie mających związku z nauką.

Sowiecki wywiad wojskowy powstał z inicjatywy ludowego komisarza obrony Lwa Trockiego 21 października 1918 roku jako Zarząd Rejestracyjny Sztabu Polowego Rewolucyjnej Rady Wojennej Robotniczo-Chłopskiej Armii Czerwonej. W 1921 roku zmienił nazwę na Zarząd Wywiadowczy (Razwiedywatielnoje Uprawlenie – Razwiedupr). Od 1925 roku znany był również pod nazwą IV Zarządu Sztabu Generalnego Armii Czerwonej¹. Centrala wywiadu wojskowego mieściła się w Moskwie przy ulicy Znamieńskiego 19.

W pierwszych latach istnienia Zarządu Wywiadowczego pracowali w nim głównie specjaliści służb specjalnych Rosji carskiej. Ich zadaniem było kształcenie i przygotowywanie do pracy w wywiadzie działaczy bolszewickich. Pierwszym

---

¹ W 1921 r. Zarząd Wywiadowczy wchodził w skład II Zarządu Sztabu Generalnego Armii Czerwonej. W 1937 r. Razwiedupr włączono do VII Zarządu, a w okresie od kwietnia 1937 r. do końca listopada był podporządkowany NKWD-GUGB, aby następnie wejść w skład V Zarządu Sztabu Generalnego. W 1942 r. nazwę sowieckiego wywiadu wojskowego zmieniono na GRU (Główny Zarząd Wywiadowczy). Zob. J. J. D z i a k, *Chekisty*, Massachusetts-Toronto 1988, s. 184; A. G. P a w ł o w, *Sowietskaja wojennaja razwiedka nakanunie Wielikoj Otieczestwiennoj Wojny*, Nowaja i Nowiejszaja Istoria 1995, nr 1, s. 51.